

Odlišné děti – poruchy chování

Které chování je normální?

- statistické pojetí normy,
- sociokulturní pojetí normality – normy dané společností
- subjektivní pojetí normy – vliv vlastní zkušenosti
- vlivy: skupiny – protikladu, médií, času

Psychický vývoj – interakce vrozeného a působení vlivů prostředí

Dědičnost (Dědičné psychické poruchy vedoucí k poruchám chování)

- Dědičnost psychických poruch je **heterogenní**, na vzniku se podílejí různé geny, mluví se jen o **zvýšené dispozici k rozvoji určité poruchy**.
- „**Zranitelnost**“ (Gershonova teorie **vulnerability**), např. neurotická reaktivita dítěte
- Dnes – **zkoumání vrozených/zděděných faktorů, které mají vliv na poruchy chování** (odpovědnost genů např. za rizikové chování)

Např. (syndromy i symptomy):

- Sklony k agresivitě, impulzivní a kompulzivní chování
- Neschopnost dosahovat uspokojení standardním způsobem
- Syndrom narušené závislosti na odměně (Blum a kol., 1996, Höschl, 1997)
- Potřeba silných zážitků
- Lhostejnost k potenciálnímu nebezpečí (Cloninger, 1994)
- Atd.

Vlivy prostředí

- **Nepůsobí vždy stejně a mohou být modifikovány dědičnou informací.**
- **Nepůsobí stejně v různých vývojových fázích (senzitivní období).**
- **Význam má aktivita jedince – volba.**
- **Vliv prostředí = spouštěcí faktor, zhoršující faktor...**
- **Každá porucha má svůj vývoj**

Protektivní versus rizikové faktory (Z. Matějček)

- Pojem **hardiness** (tvrdost) – jak situaci jedince interpretuje, prožívá, jak udržuje kontrolu, jak je flexibilní...
- Geneticky podmíněné i naučené
- Vliv **sociální opory** (Mareš, Křivohlavý...)

Poruchy chování

Odchylka v **oblasti socializace**, jedinec není schopen respektovat **normy** chování na úrovni odpovídající věku a na úrovni rozumových schopností.

(Pokud normy chápe a nerespektuje, pak jde o poruchu chování)

- Neadekvátní vztahy k lidem
- Nepocítují vinu
- Jen mírně snížený intelekt nebo vůbec
- Negace školních povinností...

PCH v dětství a dospívání mohou mít **přechodný charakter**

- **Příčiny** multifaktoriální
- **Geneticky** (Temperament geneticky, riziková je dráždivost, impulzivita, potřeba vzrušení, lhostejnost k odezvě...)
- **Biologicky** – narušení funkce CNS (úrazy, perinatální)
- **Prostředí**

Vliv rodiny

- **jsou-li rodiče rizikové osobnosti,**
- **rodina neplní všechny funkce,**
- **subdeprivace,**
- **nuda – nedostatek životního smyslu a adekvátních cílů,**
- **někdy „začarovaný kruh“ – tzv. konfliktogenní dítě**
- **subkultury mimo i v rodině**
- **životní prostředí (mnoho lidí na jednom místě... ghetta)**

Psychologická charakteristika poruch chování

- Emoce - odlišné citové prožívání (**negativní emoční ladění**, úzkostnost, nespokojenost, napětí, dráždivost...)
- regulace chování bývá pouze **emocionální** (směřování k uspokojení vlastních potřeb, impulzivita)
- neschopnost **selektivní regulace** ve vztahu k situaci – stačí nepatrný podnět jako spouštěč...
- neodhadují **následky** chování
- odlišný způsob uvažování, **zvláštní kognitivní stereotyp** – narušení kognitivní orientace, specificky zpracovávají a rozpoznávají sociální signály, nerozumějí podstatě běžných sociálních situací
- **narušené sebehodnocení** – neadekvátní

Motivace nežádoucího chování (mohou se překrývat)

- potřeba **stimulace** (nudí se...)
- potřeba **citové jistoty a bezpečí** (náhradní způsob - upoutat pozornost, vazba na skupiny, které ho přijímají ...)
- potřeba **seberealizace** – získá ocenění jinde
- potřeba **úniku** z tíživé situace – „volání o pomoc“
- potřeba **získat materiální prostředky** – slouží k potvrzení sociální prestiže

Některé hlavní problémy v chování žáků emočního a sociálního charakteru

- Neposlušnost, nemotivovanost
- Neklid a ADHD syndrom (SPUCH)
- Agresivita, šikana, netolerance
- Záškoláctví
- Úzkostné a neurotické děti.
- Rizikové žáci: pod stresem, neúspěšní, s problémy v rodině, se sníženou sociabilitou, apod. Riziko je však nezavazuje odpovědnosti za jejich chování.

*Poradenský systém. Spolupráce s kolegy,
výchovnými poradci, vnějšími odborníky*

Typy poruch chování (WHO – MKN-10)

- Poruchy chování ve vztahu k rodině
- Poruchy chování vázané na skupinové aktivity v partě
- Lhaní (Pravá, bájevá - patologická lež) – kritériem je frekvence a účel.
- Záškoláctví (strach či školní fobie – není poruchou chování, reakce na neúspěch, vliv party). Kritéria: kdy - období, sám nebo s někým, frekvence, vázanost k předmětu...
- Útěky a toulavost (reaktivní, chronické – dysfunkční rodiny nebo poruchy osobnosti)
- Krádeže –co se krade, s kým, co dělá s ukradenou věcí (pro koho)
- Agresivní poruchy chování – nevhodný způsob CH pro dosažení cíle, někdy potřeba – nutkání. Vůči lidem, zvířatům, věcem. Šikana.

ADHD a dospívání

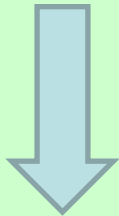
- Hyperaktivita v adolescenci zvolna ustupuje
- Zůstává impulzivita a nepozornost
- Stoupá agresivita, riziko kriminality

Prevence a nápravy PCH

- **Důraz na prevenci**
- **Medikace nemá příliš význam (kromě biologicky podmíněných)**
- **Práce s rodinou**
- **Skupiny dětí - psychoterapeutické**
- **Ústavní a ochranná výchova**

Krizové situace ve škole

- Prevence (cíl: safe school)
- Intervence (dát do normálního stavu)
- Postvence (dlouhodobá podpora pro oběti)

- prevence

Prevence

- **Bezpečnostní kurikulum pro školy** (kdo co bude dělat v situaci krize – „poplach“, zřídit školní intervenční tým, připravovat školní psychology i učitele na tyto situace)
- **Základní znalosti** (reakce lidí v ohrožení – viz. např. Vodáčková, co dělat s vlastními reakcemi a reakcemi dětí)
- **Vytvořit bezpečí** (vztahy důvěry, citlivost k rizikovým studentům, kulaté stoly se specialisty, preventivní programy pro děti a rodiče)

Poznávání žáků

- Nehovoříme o diagnostice, ale poznávání. Snažíme se o popis.
- Chyby v poznávání žáků – viz chyby sociální percepce.
- Metody poznávání žáka (viz metody) + slohové práce, vyprávění, psychohry, sledování postupů, sledování učení, sledování interakcí, analýza chyb, didaktické testy. *Monitorování chování žáka, dokumentace.*

Další témata

- Šikana – postup při řešení
- Kyberšikana
- Prevence a represe (např. smlouvy s rodiči)
- Subkultury v dospívání
- Krize ve škole
- Poradenství ve škole
- Diagnostika